

*Academic
Journal
of
Modern
Philology*

JANUSZ TABOREK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**O gramatyce w słowniku.
Badania korpusowe w leksykografii dwujęzycznej¹**

Abstract

About Grammar in Dictionaries. Corpus Analysis in Bilingual Lexicography

The main objective of this article is to show the influence of the corpus studies on the lexicographic accuracy. The research focuses on the Polish and German verbs which grammatical subject may be expressed by a sentence, phrase or infinitival construction. The analysis uses three verbs taken from the two languages, which represent three semantic groups: verbs representing the emotional state, occurrence verbs and evaluative verbs. The lexicographic description of the already mentioned above verbs that can be seen in both monolingual and bilingual dictionaries is taken here under investigation. What is more, the author tries to indicate that the lexicographic approach to the corpus analysis of the so called lexical grammar may also appear to be very helpful. The fact that lexicography should base on text corpora in order to provide a more detailed and precise lexicographic description can be supported by the presented in the article analysis of the verbs taken from Polish-English dictionary. The Polish-English dictionary published by the Polish Scientific Publishers PWN uses the language corpus and, therefore, shows the examples of the subject realization in the sentences. This provides the user of the dictionary with the accurate lexicographic interpretation and the context of the verb in which it appears.

Keywords: lexicography, dictionary, verb, semantics, grammar, syntax

¹ Artykuł jest nieznacznie zmodyfikowaną wersją wykładu habilitacyjnego wygłoszonego 24 września 2009 r. przed Radą Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Gramatykę i leksykon, względnie morfo-syntaktykę i słownik, traktuje się jako dwa niezależne komponenty języka (np. w gramatyce generatywnej) lub w myśl gramatyki konstrukcyjnej (np. Goldberg 1995: 7), leksyko-gramatyki (Sinclair 2000, Biber et al. 1999, Hunston i Francis 2000) oraz niektórych grammatyk frazowych, np. gramatyki struktur frazowych ze sterowaniem od nadrzędnika (HPSG), postrzegać można składnię i leksykon jako bieguny kontinuum:

SKŁADNIA > SUBKATEGORYZACJA > KATEGORIA SKŁADNIOWA > WYRAZ/SŁOWNIK

Wychodząc od takiego ujęcia składni i słownika w niniejszym artykule omówione zostanie zagadnienie prezentacji wybranych informacji gramatycznych w leksykograficznym opisie wybranych haseł czasownikowych. Jednocześnie wskazuje się na zastosowanie analiz korpusowych w badaniu subkategoryzacji czasownika na przykładzie zdaniowych realizacji podmiotu w języku niemieckim i polskim. Rozważania ilustrują trzy studia przypadków zawierające analizę czasowników *gefallen/podobać się* jako czasowniki tzw. „*piacere-verbs*” (z semantyczną rolą EXPERIENCER wyrażoną w dopełnieniu biernikowym a STIMULUS w podmiocie mianownikowym), *geschehen/zdarzyć się* jako czasowniki zdarzeniowe, *gelingen/udawać się* jako czasowniki ewaluatywne.

1. Subkategoryzacja czasownika

Punktem wyjścia do rozważań nad kontinuum składnia-słownik są przykładowe zdania (1) i (2) z czasownikiem *podobać się*.

- (1) Podoba mi się *ta książka*.
 (2) Podoba mi się, *że śpiewasz*.

Czasownik *podobać się* wymaga podmiotu w mianowniku oraz dopełnienia w celowniku i realizuje walencyjny schemat zdaniowy:

podobać się [NP_{dat} NP_{nom}]

Uzupełniając funkcje składniowe relacjami semantycznymi można dodać, iż NP_{dat} przyjmuje rolę „doświadczającego” (EXPERIENCER), a NP_{nom} rolę „bodźca” (STIMULUS) wywołującego stan wyrażony czasownikiem *podobać się*. Schemat ten nie obejmuje jednak zdania (2), dla którego opis gramatyczny wyglądałby następująco:

podobać się [NP_{dat} CP]

gdzie CP oznacza frazę zdaniową (Saloni i Świdziński 2001: 143). Schemat ten wymaga dalszej specyfikacji na płaszczyźnie gramatycznej, ponieważ fraza zdaniowa typu *że* (*że śpiewasz*) nie jest jedynym możliwym typem frazy zdaniowej, co ilustruje przykład (3), oraz nie każda fraza zdaniowa wykazuje łączliwość z czasownikiem *podobać się*, co ilustruje przykład (4):

- (3) Podoba mi się, *jak śpiewasz*.
 (4) *Podoba mi się, *czy śpiewasz*.

Schemat walencyjny czasownika *podobać się* należy więc rozbudować:

podobać się [NP_{dat} NP_{nom}/CP], CP = {*że, jak, ...*}

Weryfikację łączliwości czasownika z określoną kategorią składniową, np. typem zdania, można przeprowadzić za pomocą (a) tzw. „intuicji językowej” rodzimego użytkownika języka, (b) ankiety badającej akceptowalność konstrukcji gramatycznej, przy czym jest to również odwołanie się do tzw. „intuicji językowej”, lecz grupy użytkowników, (c) badań korpusowych. W niniejszym studium decydujemy się na ostatnią metodę, tj. wykorzystanie korpusów językowych w analizach gramatycznych (morfo-syntaktycznych) i leksykograficznych. Korpus oferuje badaczowi zbiory autentycznych przykładów użycia języka.

2. Korpusy językowe i słowniki

Dzięki staraniom publicznych i komercyjnych instytucji dostępne są ogólnie lub z pewnymi ograniczeniami znaczące korpusy języka polskiego – korpus wydawnictwa PWN (dostęp ograniczony)² oraz korpus Instytutu Podstaw Informatyki Polskiej Akademii Nauk (IPI PAN)³. Od 2008 roku dostępny jest Narodowy Korpus Języka Polskiego⁴ – wzorem narodowych korpusów brytyjskiego (NBC) czy czeskiego (ČNK). Dla języka niemieckiego dostępne są m.in. *Niemiecki Korpus Referencyjny* (DeReKo) Instytutu Języka Niemieckiego w Mannheim wraz z narzędziami informatycznymi *Cosmas II*⁵ oraz korpus *Cyfrowego Słownika Języka Niemieckiego* (DWDS)⁶. Do zalet wykorzystania korpusów językowych w badaniach gramatycznych należą:

- duża ilość tekstów umożliwiająca weryfikację danych językowych,
- łatwość i szybkość analizy dzięki zastosowaniu narzędzi komputerowych oraz lingwistycznych (np. anotacja tekstu),
- uzyskanie wyników statystycznych i frekwencyjnych (Lemnitzer i Zinsmeister 2006).

Niewątpliwą wadą badań korpusowych jest brak możliwości weryfikacji negatywnej, co oczywiście przy korpusach zawierających miliony słów oraz zróżnicowanych gatunkowo i regionalnie tekstach pozwala zminimalizować tę wadę (Lemnitzer i Zinsmeister 2006). W dalszych rozważaniach ograniczymy się do wykorzystania wymienionych korpusów w ustalaniu ramy walencyjnej czasowników języka niemieckiego i polskiego. Do prezentacji wyników wybrano trzy czasowniki niemieckie i ich polskie ekwiwalenty. Przy pomocy korpusów ustalona zostaje ich łączliwość, przy czym ograniczona ona jest – heurystycznie – do funkcji podmiotu i jego zdaniowej realizacji. Zdanie podmiotowe jako kategoria składniowa w gramatyce porównawczej (np. Baschewa 2004: 24) oraz subklasyfikacja czasownika ze względu na łączliwość z danym typem zdania podmiotowego stanowią przedmiot studium autora (Taborek 2008: 117 nn.), natomiast w niniejszym artykule centrum zainteresowania stanowią schematy zdaniowe konkretnych czasowników oraz ich występowanie we współczesnych słownikach jedno- i dwujęzycznych analizowanej pary języków. Dla języka niemieckiego są to *Duden. Universalwörterbuch* (dalej: DUW) oraz *Wahrig. Deutsches Wörterbuch* (dalej: WDW) a dla języka polskiego *Inny Słownik Języka Polskiego* pod red. Mirosława Bańko (dalej: ISJP) i *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego* (dalej: USJP). Spośród słowni-

2 <http://korpus.pwn.pl/>

3 <http://www.korpus.pl/>

4 <http://nkjp.pl/>

5 <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2/>

6 <http://www.dwds.de/>

ków bilingwalnych analizie poddano wielkie słowniki niemiecko-polskie i polsko-niemieckie serii PONS wydawnictwa LektorKlett (PONS WSNP 2007, PONS WSPN 2008) oraz wydawnictwa PWN (PWN WSPN 2008, PWN WSNP 2010).

3. Studium przypadków

Czasowniki *gefallen* / *podobać się* jako tzw. „*piacere-verbs*”

Czasownik *gefallen*, podobnie jak polski *podobać się*, jest przedstawicielem grupy czasowników wyrażających stany i procesy psychiczne. Czasownik ten dopuszcza w funkcji podmiotu cztery typy fraz zdaniowych (Saloni i Świdziński 2001: 143):

- (5) Mir gefällt, *dass der Schütze erhöht auf einem Podest steht.* (StGT, 20.05.1997)
'Podoba mi się, że strzelec stoi wyżej na podeście.'
- (6) Mir gefällt es, *wenn man das Tempo der Bahn selber bestimmen kann.* (StGT, 23.09.1997)
'Podoba mi się, gdy można samemu ustalać szybkość kolejki.'
- (7) Mir gefällt, *wie vielseitig die Arbeit ist.* (StGT, 7.01.1999)
'Podoba mi się, jak różnorodna jest ta praca.'
- (8) Mir gefällt es, *auf der Gemeindeebene tätig zu sein.* (StGT, 17.03.1999)
'Podoba mi się, że jestem aktywny w gminie.'

Do zdań podmiotowych czasownika *gefallen* należą frazy zdaniowe typu DASS, WENN, WIE oraz konstrukcja bezokolicznikowa. Polski ekwiwalent *podobać się* wykazuje łączliwość z trzema frazami zdaniowymi:

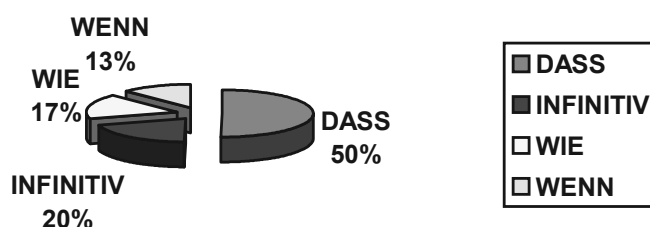
- (9) Podoba im się, *że zdobył światowy rozgłos i był bogaty.* (IPI PAN)
- (10) Nie podoba mi się, *gdy minister jednym cynicznym stwierdzeniem dyskredytuje całą grupę społeczną.* (WWW)
- (11) Podobało mi się, *jak grała*, bardzo pięknie, choć dźwięk był może zbyt mało śpiewny. (IPI PAN)

Czasownik *podobać się* w konstrukcji *coś się komuś podoba* dopuszcza frazy zdaniowe typu ŻE, GDY i JAK. Przechodząc do perspektywy leksykograficznej, tj. do analizy słowników jednojęzycznych, stwierdza się, że zdaniowa realizacja podmiotu odnotowana została we wszystkich analizowanych słownikach.

- (12) es gefällt ihm (...), andere zu ärgern; es hat Gott gefallen, unsere Mutter zu sich zu rufen (DUW)
- (13) es hat Gott ~, unsere Oma zu sich zu rufen (WDW)
- (14) Podobało się jej, że chcieli pomagać starszym (USJP)
- (15) Nie podobało się Iwonie, że musi mieszkać daleko od miasta. Podoba mi się, jak śpiewasz. (ISJP)

Zwraca uwagę fakt, że słowniki języka niemieckiego podają jedynie konstrukcję bezokolicznikową jako przykład zdaniowej realizacji podmiotu. Przeprowadzone w ramach projektu „Subjektsätze im Detschen

und Polnischen⁷⁷ analizy korpusowe wykazują jednak, że 50,3 % zdań podmiotowych czasownika *gefallen* stanowią frazy zdaniowe DASS, a tylko 20,0 % konstrukcje bezokolicznikowe.

Paradoksalnie słownik braci Jakuba i Wilhelma Grimm z XIX wieku, w odróżnieniu od współczesnych słowników DUW i WDW, podaje dla czasownika *gefallen* dwa najczęściej występujące typy zdań podmiotowych.

(16) gefelt dir mit mir gen Babel zu ziehen, so kom. Jer. 40, 4 (DWB IV 2103)
'jeśli uznasz to za dobre, by pójść ze mną do Babilonu, pójdz'

(17) es gefiel dem könige, das er mich hin sendete. Nehem. 2, 6 (DWB IV 2103)
'król zezwolił na to i wysłał mnie'

Słowniki dwujęzyczne podają informację o zdaniowych realizacjach omawianych czasowników wybiórczo ograniczając się do zdaniowych realizacji podmiotu w postaci zdań wprowadzanych przez spójnik *dass/że*.

(18) **es gefällt mir gar nicht, dass...** nie podoba mi się, że (PONS WSNP)

(19) **~to jej się, że chcieli pomagać starszym** ihr gefiel es, dass sie älteren Menschen helfen wollten (PWN WSPN)

Czasowniki *geschehen* / *zdarzyć się* jako czasowniki zdarzeniowe

Czasownik *geschehen* 'zdarzyć się' oraz semantycznie pokrewne czasowniki zdarzeniowe *sich ereignen*, *passieren*, *sich zutragen* itp. dopuszczają zdaniową realizację podmiotu jedynie w postaci frazy zdaniowej typu DASS, co dokumentują słowniki jednojęzyczne

(20) es geschah, dass...; [...] er ließ es g., dass der Angeklagte schuldlos verurteilt wurde (DUW)

(21) es kann ~, dass ... (WDW)

W niemiecko-polskich słownikach w haśle *geschehen* nie podano żadnej informacji o zdaniowej realizacji podmiotu. Polski czasownik *zdarzyć się* występuje jako czasownik absolutny, jednowartościowy – *coś się zdarza* – oraz relatywny, dwuwartościowy z rolą semantyczną EXPERIENCER wyrażoną dopełnieniem celownikowym – *coś zdarza się komuś*. Analizę kontrastywną i metaleksykograficzną tego czasownika poprzedza prezentacja ujęcia łączliwości tego czasownika w pracach językoznawców polo-

77 Projekt finansowany przez Fundację im. Aleksandra Humboldta w latach 2006–2007 w ramach tzw. stypendium „powrotowego” (*Rückkehrstipendium*).

nistów. Polański w *Słowniku syntaktyczno-generatywnym czasowników polskich* (SSG) rozróżnia dwa użycia czasownika zdarzyć się:

- (22) — NP_D + IP
 — żeÇS
 żebyÇS (SSG V 363)

Z powyższego schematu zdaniowego wynika, że *zdarzać się* jako czasownik dwuwartościowy (z rolą EXPERIENCER wyrażoną jako NP_D) dopuszcza realizację konstrukcji bezokolicznikowej (IP), a jako czasownik jednowartościowy frazy zdaniowe typu ŻE i ŻEBY. Takiemu przedstawieniu czasownika przeczą przykłady użycia zaczerpnięte z korpusów, np. (23), w których zrealizowane została zarówno dopełnienie w celowniku i zdanie podmiotowe typu ŻE.

- (23) Zdarzyło się już [jej]_{DATP} że zadowolony z bukietu klient podarował jej zakupionego u niej kwiatka. (Tygodnik Podhalański 16/1999)

Inne kryterium podziału leży u podstaw rozróżnienia dwóch wariantów czasownika zdarzyć się przez Świdzińskiego (1992, 194) – mianowicie negacja orzeczenia.

- (24) NIE ZDARZAĆ SIĘ¹ 0{BY}; 1.1{BY} C
 ZDARZAĆ SIĘ¹ 0{ŻE} (*NIE ZDARZAĆ SIĘ¹);
 1.1{ŻE} C (*NIE ZDARZAĆ SIĘ¹)

Świdziński postuluje, że czasownik zanegowany seleguje frazę zdaniową typu BY bez względu na to, czy jest to wariant jednowartościowy (0), czy też dwuwartościowy (1.1). Omawiany czasownik w użyciu niezanegowanym łączy się według Świdzińskiego z frazą zdaniową typu ŻE. Faktem jest, że istnieją w języku polskim czasowniki (a raczej: predykaty), których negacja wymusza zmianę spójnika że na modalnie nacechowany spójnik złożony żeby. Zgodnie z wynikami analiz korpusowych (Taborek 2008: 104) są to w odniesieniu do zdań podmiotowych właśnie czasowniki zdarzeniowe, czasownik *wydawać się* i pokrewne mu semantycznie czasowniki *zdawać się*, *widzieć się* oraz m.in. *szkodzić*, *przemawiać*, *sprawiać* czy *przeszkadzać*. Przeciwno schematowi walencyjnemu Świdzińskiego przemawiają przykłady użycia potwierdzone analizami korpusowymi, w których negacja predykatu wyrażona jest innymi środkami, niż partykuła *nie* – za pomocą przysłówków lub w zdaniu pytającym.

- (25) **Czy** zdarzyło się tu na Pradze, **żeby** wyborcy odwołali w czasie kadencji swojego radnego? (Kultura 6/1978)
 (26) **Po raz pierwszy** zdarzyło się, **abym** musiał zmienić dwóch środkowych obrońców. (Dziennik Polski, 20.11.2000)

Trzecie i ostatnie prezentowane tu ujęcie czasownika *zdarzyć się* przedstawia Bańko w *Innym Słowniku Języka Polskiego* (ISJP) podając dwa schematy składniowe:

- (27) [(OK)+ŻE/ABY]
 [C+BEZOK/ŻE]
 OK = okolicznik, C = celownik, BEZOK = bezokolicznik (ISJP II 1312)

Ponieważ słownik ten, wzorowany na angielskich słownikach pedagogicznych wydawnictwa Collins opracowany został w oparciu o korpus wydawnictwa PWN, dlatego najdokładniej oddaje łączliwość czasownika zdarzyć się. Powyższy schemat nie zawiera jedynie łączliwości z frazą zdaniową typu ABY także w użyciu jak poniżej, czyli z dopełnieniem w celowniku w roli EXPERIENCER.

- (28) **Nie** zdarzyło mi się, **aby** ktoś odmówił pomocy. (Naj, 24-25/2003)

Ostateczny schemat walencyjny czasownika *zdarzyć się* powinien – zgodnie z wynikami analiz korpusowych – wyglądać następująco:

- (29) *zdarzyć się*₁ (ADV) + ŻE/ABY
*zdarzyć się*₂ DAT + ŻE/ABY/INF

Jeśli chodzi o prezentację czasownika *zdarzyć się* w słownikach, to USJP podaje dwa przykłady ilustrujące użycie konstrukcji zdaniowych – frazy zdaniowej typu ŻEBY oraz konstrukcji bezokolicznikowej.

- (30) Nie zdarzyło się, żeby o czymś zapomniał. (USJP)

- (31) Zdarzało mu się późno wracać do domu. (USJP)

Słowniki polsko-niemieckie PONS i PWN nie odnotowują użycia omawianego czasownika z żadnym z wymienionych typów zdań. Co ciekawe, przykład łączliwości z frazą zdaniową typu ŻE podaje starszy już słownik polsko-niemiecki pod redakcją Kubicy, Chodery i Bzdęgi.

- (32) **zdarzyło się, że...** es begab <fügte> sich, daß... (WP PSPN 906)

Czasowniki *gelingen*/*udawać się* jako czasowniki ewaluacyjne

Trzecim i ostatnim omawianym czasownikiem jest *gelingen* i polski ekwiwalent *udawać się*. Czasownik ten w funkcji podmiotu dopuszcza grupę bezokolicznikową i – sporadycznie – frazę zdaniową typu DASS uznawaną przez rodzimych użytkowników języka jako wariant potoczny. Łączliwość tę odnotowują słowniki monolingwalne:

- (33) es muss g., das Feuer einzudämmen;
 es gelang mir nicht, ihn zum Mitkommen zu überreden (DUW)

- (34) es ist mir gelungen, ihn davon zu überzeugen (WDW)

oraz obydwa analizowane słowniki bilingwalne:

- (35) **es gelang mir nicht, sie davon abzuhalten** nie zdołałem jej od tego a. przed tym powstrzymać (PWN WSNP)

- (36) **jdm gelingt es etw zu tun** komuś udaje się coś zrobić (PONS WSNP)

Polski czasownik *udawać się* pozwala na zdaniową realizację podmiotu w postaci frazy zdaniowej typu ŻEBY oraz grupy bezokolicznikowej, która jest realizacją preferowaną. Potwierdzają to analizowane słowniki, poza polsko-niemieckim słownikiem PONS.

- (37) BEZOK [...] Pomimo usilnych starań nie udało się odnaleźć zagubionych. (ISJP II 890)

- (38) Udało mu się błysnąć talentem. (USJP)

- (39) **uda|wać [...]** ~**ło mi się znaleźć pracę** ich habe es geschafft, eine Arbeit zu finden ~**ło mu się wszystkich przekonać** es ist ihm gelungen, alle zu überzeugen. (PWN WSPN 847)

Podsumowanie

Celem niniejszego studium było ukazanie wpływu badań korpusowych na dokładność opisu leksyko-graficznego na przykładzie czasowników języka polskiego i niemieckiego, których podmiot gramatyczny może być zrealizowany w postaci zdania – frazy zdaniowej lub konstrukcji bezokolicznikowej. Analizę łączliwości przedstawiono na przykładzie trzech czasowników dla każdego języka reprezentujących trzy grupy semantyczne – czasowniki wyrażające stany psychiczne, czasowniki zdarzeniowe i ewaluatywne. Przedstawiono krytykę opisu leksyko-graficznego powyższych czasowników w słownikach mono- i bi-

lingwalnych. Jest to jednocześnie wskazanie na leksykograficzne zastosowanie korpusowych badań tzw. leksyko-gramatyki. To, że oparcie leksykografii na korpusach tekstowych, prowadzi do dokładniejszego opisu leksykograficznego potwierdzają przykłady analizowanych czasowników zaczerpnięte ze słownika polsko-angielskiego, który powstał z wykorzystaniem korpusu językowego wydawnictwa PWN. Słownik ten przy każdym z analizowanych czasowników zawiera przykłady zdaniowych realizacji podmiotu.

- (40) [**podoba**]ł**o jej się, że chcieli pomagać starszym** she was pleased that they wanted to help the elderly (PWN SPA)
- (41) **może się [zdarzyć], że ...** it may happen that... (PWN SPA)
- (42) [**uda**]ł**o mi się znaleźć pracę** I managed to find a job
[**uda**]ł**o mu się wszystkich przekonać** he succeeded in convincing everybody. (PWN SPA)

Literatura

- Baschewa, Emilia (2004) *Objektsätze im Deutschen und im Bulgarischen*. Frankfurt/M et al.: Peter Lang Verlag.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad, Edward Finegan (red.) (1999) *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- Goldberg, Adele (2005) *Constructions at Work. The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Hunston, Susan, Gill Francis (2000) *Pattern Grammar. A Corpus-Driven Approach to the Lexical Grammar of English*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Lemnitzer, Lothar, Heike Zinsmeister (2006) *Korpuslinguistik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Verlag.
- Saloni, Zygmunt, Marek Świdziński (2001) *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sinclair, John (2000) "Lexical Grammar". [W:] *Naujoji Metodologija* 24, 191–203.
- Świdziński, Marek (1992) „Realizacje zdaniowe podmiotu-mianownika, czyli o strukturalnych ograniczeniach selekcyjnych”. [W:] A. Markowski (red.): *Opisać słowa*. Warszawa: Elipsa, 188–201.
- Taborek, Janusz (2008) *Subjektsätze im Deutschen und im Polnischen*. Frankfurt/M. et al.: Peter Lang Verlag.

Słowniki

- DUW = Scholze-Stubenrecht, Werner (wyd.) (2011) *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim: Duden Verlag.
- DWB = *Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm. I-XVI. Leipzig 1854*.
- ISJP = Bańko, Mirosław (wyd.) (2000) *Inny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- PONS WSNP = Dargacz, Anna (wyd.) (2007) *Wielki słownik niemiecko-polski*. Poznań: LektorKlett.
- PONS WSPN = Dargacz, Anna (wyd.) (2008) *Wielki słownik polsko-niemiecki*. Poznań: LektorKlett
- PWN WSNP = Frączek, Agnieszka, Józef Wiktorowicz (wyd.) (2010) *Wielki słownik niemiecko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- PWN WSPN = Frączek Agnieszka, Józef Wiktorowicz (wyd.) (2008) *Wielki Słownik polsko-niemiecki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- PWN SPA = Linde-Usiekniewicz, Jadwiga, Philip G. Smith (2005) *PWN Oxford Słownik angielsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- PWN WSPN = Frączek, Agnieszka, Józef Wiktorowicz (wyd.) (2008) *Wielki słownik polsko-niemiecki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SSG = Polański, Kazimierz (wyd.) (1992) *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich*. Tom 5. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- USJP = Dubisz, Stanisław, Elżbieta Sobol (wyd.) (2003) *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- WDW = Wahrig-Burfeind, Renate (wyd.) (2010) *Wahrig. Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh, München: Bertelsmann Lexikon Institut.
- WP PSPN = Bzdęga, Andrzej, Jan Chodera, Stefan Kubica (wyd.) (2003): *Podręczny słownik polsko-niemiecki*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Źródła

- Dziennik Polski 20.11.2000
Kultura 6/1978
Naj 24-25/2003
StG = St. Galler Tageszeitung
Tygodnik Podhalański 16/1999
Źródła internetowe (korpusy)
DeReKo <<http://www.ids-mannheim.de/cosmas2/>>
DWDS <<http://www.dwds.de/>>
IPI PAN <<http://www.korpus.pl/>>
NKJP <<http://nkjp.pl>>
PWN <<http://korpus.pwn.pl/>>